

Anonymizovaná verze

Překlad

C-454/19 – 1

Věc C-454/19

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

14. června 2019

Předkládající soud:

Amtsgericht Heilbronn (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

11. června 2019

Obžalovaná:

ZW

[*omissis*]

Amtsgericht Heilbronn (okresní soud v Heilbronn, Německo)

Usnesení

V trestním řízení vedeném proti

ZW,

[*omissis*] vdané, státní příslušnost: rumunská, bytem [v] [*omissis*] Heilbronn

[*omissis*]

[*omissis*] ve věci únosu dítěte spáchaného více osobami společně

rozhodl Amtsgericht Heilbronn (okresní soud v Heilbronn) takto:

1. Řízení se [*omissis*] přerušuje do vydání rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie.

2. Soudnímu dvoru Evropské unie se na základě článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie s žádostí o objasnění předkládají následující otázky:
 - a) Musí být evropské primární nebo sekundární právo, v tomto případě zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES, ve smyslu úplného práva občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, vykládáno tak, že se vztahuje rovněž na vnitrostátní trestní normy?
 - b) V případě kladné odpovědi na výše uvedenou otázku: Brání výklad evropského primárního nebo sekundárního práva použití vnitrostátní trestní normy, kterou má být sankcionováno neoprávněné zadržení dítěte v zahraničí bez souhlasu jeho opatrovníka, pokud dané ustanovení nerozlišuje, zda se jedná o státy Evropské unie nebo třetí státy?

Odůvodnění:

A. Předmět původního řízení

- 1 Původní řízení se týká otázky, zda je ustanovení § 235 odst. 2 bodu 2 německého Strafgesetzbuch (trestní zákoník, dále též jen „StGB“) v rozporu s úpravou volného pohybu pracovníků, zejména se směrnicí 2004/38/ES a s právem občanů Unie svobodně se i včetně svých rodinných příslušníků (čl. 2 bod 2 směrnice 2004/38/ES) pohybovat a pobývat na území členských států (článek 1 směrnice 2004/38/ES), které je v ní upraveno, jakož i se zásadou rovnosti uvedenou v čl. 24 odst. 1 směrnice 2004/38/ES, a proto z důvodu přednosti unijního práva již nesmí být použito vnitrostátními soudy.

B. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

- 2 1. Situace obžalované ZW, matky AW

Obžalovaná ZW [omissis], narozená [omissis] v [omissis], Rumunsko, a QN, narozený [omissis] v [omissis], Rumunsko, jsou rodiči nemanželského dítěte AW, narozeného [omissis] v [omissis], Rumunsko. Obžalovaná ZW strávila první rok po narození svého syna AW v Rumunsku. Poté našla možnost získat hmotné zajištění pro sebe a svého syna v Německu. Za účelem jeho přípravy se vydala do Německa, a to nejprve sama. Její syn AW mezitím pobýval v Rumunsku u kmotry, která ho živila a starala se o něj. Obžalovaná ZW od roku 2009 přechodně pracovala jako zaměstnankyně, na kterou se vztahovalo povinné sociální pojištění, u různých agentur zprostředkovávajících dočasné zaměstnání, které ji zaměstnávaly jako uklízečku v mateřské škole, v zařízení pro seniory a v nemocnici. Přechodně byla zaměstnána na částečný úvazek, částečně ale byla i nezaměstnaná, pak ale byla na úřadu práce nahlášena jako uchazeč o zaměstnání. Poté, co se v roce 2009 její ekonomická situace ustálila, přivezla obžalovaná ZW svého syna AW k sobě do Německa.

3 2. Situace QN, otce AW

Otec dítěte QN v Rumunsku původně navštěvoval německou školu. Opakovaně trávil určitou dobu u svých rodinných příslušníků v Karlsruhe (Německo). Tyto pobyty QN přitom sloužily též k tomu, aby si v Německu vydělal peníze. V současné době QN opět žije v Rumunsku, kde se mu na základě jeho tamějších příjmů po ekonomické stránce daří dobře.

4 3. Situace ohledně syna AW

Podle rumunského práva jsou nositeli práva péče o AW oba (již dlouho odděleně žijící) rodiče. V době, kdy AW v Německu navštěvoval mateřskou školu, docházelo k porušování pravidel, které nakonec vedlo k ustavení sociálně-pedagogické pomoci rodině (*sozialpädagogische Familienhilfe*) za účelem posílení výchovných dovedností obžalované ZW, vypracování jednotného přístupu k výchově a podpory rodiny při vyřizování úředních záležitostí. Toto opatření však nakonec nevedlo ke zlepšení situace.

5 V roce 2012 obžalovaná WZ svého syna přemístila k otci QN žijícímu v Rumunsku, jelikož měl být vystaven nový pas a scházely podklady. Když se AW v září 2012 vrátil zpět, projevíly se v jeho chování opět problémy, a proto ho v březnu 2013 Jugendamt (orgán péče o děti a mládež, Německo) se souhlasem obžalované umístil do zařízení pro pomoc mládeži (*Jugendhilfeeinrichtung*) v Bad Friedrichshallu nedaleko bydliště matky v Heilbronn. Otec k tomu v rámci jednoho telefonátu s orgánem péče o děti a mládež „s nevolí“ udělal souhlas do doby, kdy se rozhodne vzít si svého syna zpět k sobě.

6 Usnesením Amtsgericht Heilbronn (okresní soud v Heilbronn) ze dne 14. listopadu 2014 bylo oběma rodičům odebráno právo na určení místa bydliště jejich syna AW, právo žádat pro něj o opatření pomoci mládeži, jakož i právo na dávky sociálního zabezpečení, právo na spoluúčast při sestavování plánu pomoci a péče o [jeho] zdraví. Práva odebraná rodičům byla v rámci opatrovnictví (*Ergänzungspflegschaft*) nejprve přenesena na Landratsamt – Kreisjugendamt – Heilbronn (okresní orgán péče o děti a mládež při správním úřadu okresu Heilbronn, Německo). Poté, co selhalo umístění v zařízení pro pomoc mládeži v Bad Friedrichshallu, byl AW umístěn do zařízení ve Westerwaldu, kde nakonec stejně jako v dalším zařízení péče o děti a mládež v nouzi (*Inobhutnahmestelle*) rovněž nebyli schopni toto dítě usměrnit, takže se AW ve výsledku se souhlasem okresního orgánu péče o děti a mládež při správním úřadu okresu Heilbronn vrátil do domácnosti své matky. Jugendamt města Heilbronn (orgán péče o děti a mládež města Heilbronn, Německo), který se nyní stal příslušným, požádal dopisem ze dne 3. srpna 2017 o vrácení rodičovské zodpovědnosti matce dítěte. K tomu dosud z nejasných příčin nedošlo.

7 Mezitím vzal QN na počátku prosince 2017 u příležitosti návštěvy u obžalované ZW s jejím souhlasem svého syna zpět do Rumunska, kde od té doby společně se svým synem žije. Dosud není objasněno, zda obžalovaná byla srozuměna s tím, že

QN svého syna s sebou do Rumunska vezme natrvalo, nebo jen na Vánoce roku 2017. Orgán péče o děti a mládež města Heilbronn o této skutečnosti nebyl informován, stejně jako mezitím příslušný opatrovník, kterému příslušel výkon práv, která byla rodičům stále ještě odebrána. Když ho obžalovaná ZW informovala o přemístění dotčeného dítěte do Rumunska, podal posledně uvedený z důvodu jeho přemístění do Rumunska na oba rodiče trestní oznámení pro „únos dítěte“.

8 4. Vytýkaný skutek

Obžalovaná je nyní obviněna z následujícího skutku:

„Dne 9. prosince 2017 se obviněná, jakož i její odděleně žijící manžel dohodli v tom smyslu, že jejich společný dvanáctiletý syn AW, kterému Amtsgericht Heilbronn (okresní soud v Heilbronn) jako opatrovníka mj. pro právo na určení místa bydliště ustanovil Kreisjugendamt Montabaur (okresní orgán péče o děti a mládež v Montabauru, Německo), již nemá žít u ní v Heilbronn, nýbrž u otce v Rumunsku. V rámci uskutečňování této dohody byl AW za vědomého porušení práva okresního orgánu péče o děti a mládež v Montabauru na určení bydliště rodiči přemístěn do Rumunska, kde od té doby žije.“

9 C. Právní rámec

Právě popsany skutkový stav by naplnil skutkovou podstatu trestného činu únosu dítěte spáchaného společně více osobami podle § 235 odst. 2 bodu 2 a § 25 odst. 2 trestního zákoníku.

10 Ustanovení § 235 trestního zákoníku má následující znění, přičemž jsou zvýrazněny části, které se použijí [v projednávaném případě]:

„§ 235 Únos dítěte

(1) Odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem bude potrestán, kdo

1. osobu mladší osmnácti let věku, násilím, pod pohrůzkou citelné újmy nebo lstí nebo

2. dítě, aniž by byl jeho rodinným příslušníkem, odejme rodičům, rodiči, poručníkovi nebo opatrovníkovi, nebo je neoprávněně zadržuje.

(2) Stejně bude potrestán, kdo rodičům, jednomu z rodičů, poručníkovi nebo opatrovníkovi dítě

1. odejme, aby je přemístil do zahraničí, nebo

2. neoprávněně zadržuje v zahraničí poté, co tam bylo přemístěno nebo se tam odebralo.

- (3) V případech uvedených v odstavci 1 bodu 2 a v odstavci 2 bodu 1 je trestný i pokus o spáchání trestného činu.
- (4) Trest odnětí svobody od jednoho roku do deseti let se uloží, pokud pachatel
1. svým činem vystaví oběť nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo závažného narušení tělesného nebo duševního vývoje nebo
 2. takový čin spáchá za úplatu nebo v úmyslu obohatit sebe nebo jiného.
- (5) Způsobí-li pachatel svým činem smrt oběti, je trestem trest odnětí svobody v trvání nejméně tří let.
- (6) V méně závažných případech uvedených v odstavci 4 se uloží trest odnětí svobody v trvání od šesti měsíců do pěti let, v méně závažných případech uvedených v odstavci 5 se uloží trest odnětí svobody v trvání od jednoho roku do deseti let.
- (7) Únos dítěte se v případech uvedených v odstavcích 1 až 3 stíhá pouze na návrh, ledaže orgán činný v trestním řízení považuje z důvodů zvláštního veřejného zájmu na trestním stíhání za nutné zakročit z úřední povinnosti.“
- 11 Spáchání trestného činu více osobami společně, které se řídí pravidly vzájemné přičitatelnosti přispění ke spáchání trestného činu, je upraveno v § 25 odst. 2 trestního zákoníku.
- 12 Ustanovení § 25 trestního zákoníku má následující znění, přičemž relevantní část je zvýrazněna:
- „§ 25 Pachatelství
- (1) Jako pachatel bude potrestán, kdo trestný čin spáchá sám nebo prostřednictvím jiné osoby.
- (2) Spáchá-li trestný čin více osob společně, bude každá potrestána jako pachatel (spolupachatelé).“
- 13 D. Relevance předběžných otázek pro rozhodnutí
- Okolnost, že § 235 StGB nelze použít, může vyplývat pouze z toho, že § 235 trestního zákoníku je neslučitelný s evropským primárním nebo sekundárním právem, a proto se posledně uvedené právo použije přednostně. Vzhledem k tomu, že o tom, zda lze danou vnitrostátní (trestně)právní normu použít, rozhoduje výklad evropského práva, považuje Amtsgericht Heilbronn (okresní soud v Heilbronn) za nutné předložit Soudnímu dvoru Evropské unie podle čl. 267 odst. 1 písm. a) a b) [SFEU] žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.
- 14 D. Vysvětlení předběžných otázek

Podle názoru soudu není trestní norma, která má být použita, slučitelná zejména se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES, a proto ji kvůli přednosti evropského práva nelze použít. Směrnice 2004/38/ES upravuje právo občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Podle odůvodnění představuje volný pohyb osob jednu ze základních svobod vnitřního trhu, který zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, ve kterém je v souladu se Smlouvou zajištěna tato svoboda.

- 15 Slučitelnosti dotčené vnitrostátní trestní normy se směrnicí 2004/38/ES by mohly bránit následující dva aspekty:
- 16 1. Podle článku 4 směrnice 2004/38/ES mají všichni občané Unie s platným průkazem totožnosti nebo cestovním pasem a jejich rodinní příslušníci, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a mají platný cestovní pas, právo opustit území členského státu a odebrat se do jiného členského státu.
- 17 Na dítě AW se jako rumunského státního příslušníka, a navíc jako syna ZW a QN, kteří jsou oba rumunskými státními příslušníky, vztahuje podle článku 3 ve spojení s článkem 2 ochrana poskytovaná směrnicí 2004/38/ES.
- 18 Podle článku 4 přísluší proto AW právo opustit území členského státu, a to Spolkové republiky Německo, a zřídit si bydliště u svého otce ve své vlasti Rumunsku. Podle bodu 11 odůvodnění, z něhož se vycházelo při přijetí výše uvedené směrnice, je základní a individuální právo pobytu v jiném členském státě občanům Unie přiznáno přímo Smlouvou a nemá záviset na splnění správních postupů.
- 19 Použití vnitrostátní trestní normy obsažené v § 235 by ve variantě uvedené v odstavci 1 a odstavci 2 bodu 2, která je rozhodná v tomto případě, vedlo k tomu, že k tomu, aby obžalovaná ZW nebo otec dítěte QN (za dané situace) mohli svého syna AW bez souhlasu opatrovníka beztrestně zadržovat, pouze stačí, aby neopustili území Spolkové republiky Německo. Jakmile by ale svého syna přemístili do jiného členského státu Evropské unie a zadržovali by ho tam bez souhlasu doplňkového opatrovníka, byla by naplněna skutková podstata daného trestného činu – a to ačkoli jak oni sami, tak jejich syn mají podle článku 4 směrnice 2004/38/ES právo opustit území členského státu Evropské unie.
- 20 Trestní norma uvedená v § 235 by však šla ještě dále. Podle odstavce 2 bodu 1 by se ZW vystavila trestnímu postihu již tehdy, pokud by se svým synem bez výslovného souhlasu doplňkového opatrovníka, který by zčásti nebyl dlouhodobě dosažitelný, odcestovala na území jiného členského státu pouze za účelem návštěvy nebo dovolené. Naproti tomu na cesty uskutečněné s dítětem v rámci Německa, by se dotčená trestní norma nevztahovala.
- 21 Vůdčí myšlenkou trestní odpovědnosti upravené v § 235 StGB je skutečnost, že dítě z jiné kulturní oblasti nelze navrátit vůbec nebo jen s velkými obtížemi [*omissis*]. Právě v rámci Evropské unie však podle názoru soudu tyto důvody neplatí, jelikož v tomto případě lze děti bez větších obtíží navrátit podle nařízení

Brusel IIa, a to nikoli z cizí kulturní oblasti. Nařízení obecně upravuje povinnost uznávat a vykonávat v jiných členských státech rozhodnutí o právu péče o dítě a o právu na styk s dítětem vydaná v některém členském státě EU (články 21 a 28).

- 22 Trestní norma obsažená v § 235 omezuje svobodu pohybu občanů EU v tom smyslu, že pokud rodiče nechtějí ztratit blízkost ke svému dítěti, kterou jim zaručuje článek 8 EÚLP (Právo na respektování rodinného a soukromého života), *de facto* v důsledku odebrání rodičovských práv k dítěti ztrácejí svobodu pohybu i oni. Dodatečné administrativní náklady, které případně vzniknou při navrácení dítěte z území Unie (provedení vykonávacího řízení v jiném členském státě Evropské unie), nejsou podle názoru soudu natolik podstatné, aby byly způsobily odůvodnit zásah do svobody pohybu. Podle okolností totiž může být výrazně jednodušší navrátit z jiného státu Unie dítě, které je v něm oficiálně nahlášeno – místo pobytu AW u jeho otce je v projednávaném případě dokonce známo, než nejprve na území Spolkové republiky Německo vypátrat dítě, které se ukrývá se svým rodičem. (Případně) dodatečné administrativní náklady v žádném případě neodůvodňují odlišné zacházení s neoprávněným zadržením dítěte na území Spolkové republiky Německo na jedné straně a na území Evropské unie na druhé straně v tom smyslu, že [*omissis*] trestně postizitelné má být pouze druhé uvedené jednání.
- 23 Zatímco se němečtí rodiče německého dítěte mohou beztrestně pohybovat a svobodně si zvolit bydliště v pro ně přirozeném (sociálním a zeměpisném) prostředí, vystavují se rumunští rodiče rumunského dítěte narozeného v Rumunsku trestnímu postihu, pokud se s dítětem přestěhují do Rumunska a zvolí si bydliště ve své tradiční vlasti. Důvody tohoto rozlišování nejsou vzhledem k tomu, že v rámci Evropské unie může kdykoliv dojít k navrácení dítěte, zřejmé. V projednávaném případě nadto ani dosud zjevně nebylo považováno za nutné bezodkladné navrácení dítěte a telefonické udržování kontaktu mezi doplňkovým opatrovníkem a AW je bez dalšího možné i v Rumunsku, jakožto členském státě Unie.
- 24 Zásah do svobody pohybu občanů Unie provedený prostřednictvím trestní normy obsažené v § 235 StGB by proto neměl být odůvodněný.
- 25 2. Podle čl. 24 odst. 1 směrnice 2004/38/ES, který upravuje rovné zacházení, požívají všichni občané Unie, kteří pobývají na základě této směrnice na území hostitelského členského státu, v oblasti působnosti Smlouvy stejného zacházení jako státní příslušníci tohoto členského státu. Právo na rovné zacházení se vztahuje i na rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a mají právo pobytu nebo trvalého pobytu.
- 26 V důsledku této paušalizující úpravy by rovněž mohla být porušena tato zásada rovného zacházení, jak názorně ukazuje následující příklad: Pokud by se německá státní příslušnice v situaci, v níž je obžalovaná ZW, podílela na přestěhování společného dítěte do jeho (v takovém případě přirozeně německé) domovské oblasti k otci, který tam ještě nebo znovu žije, nevystavovala by se trestnímu

postihu dokonce ani tehdy, kdyby se toto nové bydliště nacházelo v jiné spolkové zemi ve vzdálenosti tisíc kilometrů od dosavadního bydliště. Naproti tomu *vice versa* skutečnost, že občan Unie za stejných okolností přemístí své dítě do své domoviny, která se obvykle nachází v jiném členském státě Evropské unie, pro tohoto občana Unie představuje trestný čin podle § 235. Diskriminace postihující občany Unie je patrná zejména v tom, že se tito občané vystavují trestnímu postihu již tehdy, pokud své dítě trvale přemístí například jen několik kilometrů přes německo-francouzskou hranici, která již není viditelná, z Kehlu do své domoviny Štrasburku, zatímco německý otec se trestnímu postihu nevystavuje, ani když své dítě natrvalo přemístí do své stokrát vzdálenější (německé) domoviny.

- 27 Toto trestní ustanovení, které neobsahuje další rozlišení, ve výsledku nestaví občany Unie naroveň občanům daného členského státu, nýbrž naopak příslušníkům libovolného třetího státu, který se nachází na druhém konci světa a se kterým v oblasti právní pomoci neexistují žádné vztahy.
- 28 Soud proto žádá Soudní dvůr Evropské unie, aby mu sdělil, zda ustanovení § 235 německého trestního zákoníku, které nerozlišuje mezi územím Evropské unie a třetími státy, porušuje primární nebo sekundární evropské právo.
- 29 Soud dále žádá, aby mu sdělil, zda důsledky tohoto rozporu vedou k tomu, že toto vnitrostátní trestní ustanovení nelze použít.

Vzhledem k tomu, že by zejména neměla vzniknout trestní odpovědnost podle § 235 odst. 1, takže by ZW v případě nepoužitelnosti ustanovení § 235 odst. 2 měla být zproštěna obžaloby, závisí výsledek trestního řízení vedeného u zdejšího soudu na obou těchto otázkách.

[*omissis*]